

Josep Pla i l'autobiografia de ficció: una lectura de *Madrid. L'adveniment de la República*

Treball Final de Grau de Llengua i Literatura Catalanes.

Curs 2023-2024.

Laura Barrial i Perea

Tutor: Josep Camps i Arbós

ÍNDEX

1. Introducció	1
2. Plantejament, justificació del tema i de les preguntes de recerca	2
3. Estat de la qüestió. Metodologia i marc teòric	4
4. Context del dietari	11
5. Anàlisi de l'obra <i>Madrid. L'adveniment de la República, de 1974</i>	16
5.1. 14 abril 1931	17
5.2. Dia 15.....	17
5.3. Dia 16. Catalunya	17
5.4. 17 d'abril. Una pensió.....	18
5.5. 8 de maig.....	19
5.6. Divendres 15.....	19
5.7. Diumenge 17	20
5.8. 20 maig.....	20
5.9. 4 de juny. Començaments d'Albornoz	21
5.10. 5 de juny. Novetats sobre el sistema educatiu.....	22
5.11. 13 de juny. Mort de Rusiñol.....	22
5.12. 14 de juny. Contat per Salvatella	22
5.13. 19 de juny. El Museu del Prado.....	22
5.14. 14 de juliol. Corts constituents.....	23
5.15. 25 d'agost. Braus.....	23
5.16. 4 novembre. Les il·lusions dels homes	24
5.17. 10 gener 1932. Matisos de l'arribisme	25
5.18. Maig 1932, mort de Salvatella	25
5.19. Colofó	25
6. Anàlisi comparativa de Madrid. <i>L'adveniment de la República, de 1974 i de 1933</i>	26
7. Conclusions	36
9. Bibliografia	38

Resum i mots clau

Josep Pla va néixer l'any 1897 a Palafrugell. La seva trajectòria vital l'empeny a escriure sobre els fets que passen al seu voltant. És una persona de món, que viu a l'estranger durant diferents èpoques, cosa que li dona altres perspectives sobre com funciona el que l'envolta. Pla utilitza de manera recurrent un estil literari que no és fàcil definir, l'autobiografia, i la utilitza de tal manera que és complex identificar si el que explica és real o no. Per aquest motiu bona part de la seva obra es classifica dins el gènere de l'autobiografia de ficció, la barreja de fets reals amb d'altres inventats.

En aquest TFG es treballarà la seva obra *Madrid. L'adveniment de la República* i s'analitzaran els trets autobiogràfics tant de ficció com reals. També es farà una anàlisi comparativa entre la primera edició de l'obra, de 1933, i la de 1974, per tal de veure les diferències que hi ha entre les dues, prenent com a referència la darrera.

Paraules clau: Josep Pla, autobiografia, ficció autobiogràfica, pacte autobiogràfic.

Abstract and keywords

Josep Pla is a Catalan author born in 1897 in Palafrugell. His life journey drives him to write about the events happening around him. He is a worldly person who lives abroad during different periods, giving him various perspectives on how the world around him functions. Pla frequently uses a literary style that is not easy to define—autobiography—and he uses it in such a way that it is complex to identify whether what he describes is real or not. For this reason, much of his work is classified within the genre of fictional autobiography, a mixture of real and invented events.

This final degree project will explore his work *Madrid. L'adveniment de la República* and analyze both the fictional and real autobiographical features. Additionally, a comparative analysis will be conducted between the first edition of the work, from 1933, and the one from 1974, in order to observe the differences between the two, taking the latter as a reference.

Keywords: Josep Pla, autobiography, fictional autobiography, autobiographical pact.

1. Introducció

Aquest treball final de grau s'estructura en diverses parts per oferir una anàlisi exhaustiva de l'obra de Josep Pla, centrant-se en l'evolució del seu estil autobiogràfic a través de les edicions de "*Madrid. L'adveniment de la República*" de 1933 i 1974.

En la primera part, es presenta el plantejament del tema, especificant l'objecte d'estudi, la justificació del tema i les preguntes de recerca. També s'explica el context històric en què va viure Josep Pla, essencial per comprendre la seva obra, ja que les seves experiències vitals van marcar profundament el seu treball com a escriptor i periodista. A més, es revisa l'estat de la qüestió sobre el tema i s'analitzen conceptes bàsics per treballar l'obra de Pla, com les definicions d'autobiografia, ficció autobiogràfica i pacte autobiogràfic. Aquesta secció inclou també la metodologia emprada i el marc teòric en què es basa el treball, destacant el llibre de Xavier Pla *Josep Pla. Ficció autobiogràfica i veritat literària*, que proporciona la teoria fonamental per l'anàlisi de l'estil autobiogràfic de l'autor de Palafrugell.

La segona part es dedica a l'anàlisi del contingut de l'obra en la seva edició del 1974, en què s'analitzen les descripcions dels fets i les opinions de Josep Pla. Seguidament, es realitza una comparativa de les dues edicions de l'obra escollida, centrant-se especialment en l'edició de 1974, on Pla ja ha consolidat la seva trajectòria com a autor d'una ficció autobiogràfica. Aquesta anàlisi revela les diferències en l'estil, el llenguatge i les perspectives entre les dues edicions, i com aquests elements reflecteixen l'evolució personal i professional de l'autor.

Finalment, es recullen les conclusions de l'estudi. S'avaluen els objectius principals plantejats al començament per proporcionar una visió completa de la ficció literària de Pla. Aquesta part sintetitza els descobriments de l'anàlisi comparativa, demostrant com l'evolució temporal influeix en la percepció i la descripció dels esdeveniments històrics en l'obra de Pla, i com aquestes diferències enriqueixen la comprensió de la seva narrativa autobiogràfica.

2. Plantejament, justificació del tema i de les preguntes de recerca

Per iniciar aquest estudi, és necessari contextualitzar Josep Pla i la seva forma literària característica: la ficció autobiogràfica. Així, doncs, és important situar l'autor en el seu context històric i com aquest context va marcar la seva trajectòria com a escriptor.

Josep Pla (1897-1981) és un escriptor català, periodista, grafòman i viatger incansable, és autor d'unes obres completes de més de quaranta volums escrits en català; a més de nombrosos llibres escrits en castellà. Pla continua sent un autor molt llegit i, alhora, difícil de classificar a la literatura catalana contemporània. La seva obra conté una autobiografia complexa, on construeix una vertadera obra-vida a través d'un procés d'automitificació prou complicat. Aquesta literatura és caracteritzada pel signe omnipresent de l'autobiografia, perquè l'escriptor és l'únic protagonista i, a més, presenta una cohesió eficaç ja que utilitza diaris íntims inventats, narracions pseudoautobiogràfiques, llibres de viatges reconstruïts de manera total o parcial, retrats i autoretrats, cròniques polítiques i de biografies amb una alta dosi de ficció (Pla, 1997).

Pla va viure una època de canvis importants a l'estat espanyol, va ser testimoni de la Segona República i també de la Guerra Civil. Es va enriquir de l'experiència de viure en altres països com, per exemple, Anglaterra on va passar uns anys i on va adquirir un escepticisme davant el progrés. També va visitar Nova York als anys cinquanta, considerant així que els Estats Units és el país de la democràcia i llibertat (Borràs, 2018). També va viure com a corresponsal a Alemanya, la qual cosa va despertar el seu interès sobre l'economia, i en tornar a Barcelona impulsat per aquest nou neguit, va llegir *El capital* de Marx, trobant interessant el tema de l'acumulació de capital i la teoria del valor del treball (Resina, 2020).

Aquestes vivències van fer passar Pla per experiències que van marcar els seus escrits. Pla analitza l'actualitat política des dels anys vint fins a gairebé els anys vuitanta. És difícil posicionar de manera taxativa Pla dins d'una ideologia concreta: va ser amenaçat pels anarquistes el juliol de 1936, fet que va provocar que es posicionés amb el bàndol franquista; quan arriba a Barcelona l'any 1939, ha combatut la Segona República, i en els volums *Historia de la Segunda República Española* legitima el relat del franquisme. Així, tot i el seu franquisme, no oblida el seu passat catalanista. Pla es vol deslligar de tota ideologia i fa apologia d'una cultura que és alternativa al règim franquista (Borràs, 2018).

Un tret a tenir present sobre Pla és que ell tenia un sentit del pudor íntim molt marcat i per aquest motiu mostra una habilitat per amagar als lectors i als possibles futurs biògrafs, aspectes essencials de la seva vida. Potser també per l'època mancada de

llibertat que li va tocar viure, i que va marcar la seva carrera professional, va poder manipular de manera deliberada alguns episodis de la seva evolució professional i política. Així doncs, l'obra de Josep Pla no és únicament un testimoni de la seva existència en un temps i un lloc determinats, sinó que també és una introspecció d'un «jo» o una obra de ficció. És cert, que separar l'autor del seu context històric no és possible, perquè qualsevol element de la vida i de l'obra tenen un significat que es troben entrelligats. Tot i que de manera aparent, Pla pretenia que la seva obra fos un testimoni de la seva vida, al final va acabar per crear una figura d'escriptor emmascarat que aconsegueix construir un personatge públic (Pla,1997).

Tenint en compte aquests paràmetres, es pot afirmar que l'autobiografia de ficció de Pla situa la seva literatura entre dues exigències que poden semblar contradictòries: per una banda, la necessitat de l'autor de parlar sobre si mateix i, per l'altra, la presència d'una certa por de ser envaït per aquest "jo" Aquest potser és el motiu pel qual la seva literatura autobiogràfica impliqui de manera obligada una recerca del "jo" amb una introspecció individual, i la recerca d'un nou llenguatge o un nou estil propi per cobrir aquest "jo" que vol expressar. Aquesta doble recerca que realitza Pla és una necessitat compartida amb altres escriptors autobiogràfics, la de trobar un nou estil literari, una nova actitud creativa per expressar el propi "jo" (Pla, 1997). L'autobiografia, per tant, és una interrogació constant sobre la impossibilitat general que té de poder-se conèixer el «jo». L'autobiografia planiana es caracteritza per situar-se en l'espai literari que el "jo" es busca, on és exposat ple de dubtes i crisis, i busca anar més enllà de la subjectivitat individual (Pla, 1997).

Amb aquesta informació pretenc donar resposta a les preguntes plantejades en aquest treball, les quals inclouen la definició de l'autobiografia i de l'autobiografia de ficció, així com l'anàlisi dels elements identificatius de l'autobiografia i la ficció autobiogràfica. Finalment, es tracta el concepte de pacte autobiogràfic, que implica un acord implícit entre l'autor i el lector. Donant resposta a aquestes preguntes, es podrà donar resposta a la pregunta principal del treball: com aplica Josep Pla aquests elements autobiogràfics de ficció a la seva obra *Madrid. L'adveniment de la República*.

3. Estat de la qüestió. Metodologia i marc teòric

L'autobiografia es defineix per unes característiques que són necessàries per distingir aquest gènere d'altres tipus, també considerats personals, com per exemple un diari o una carta, on es pot veure què tenen en comú amb l'autobiografia la representació directa de l'autor, però, en canvi, es diferencien per l'experiència i les convencions de narrativa que són típiques al gènere. Tant a la narrativa com a l'autobiografia, queden implícites l'experiència de l'escriptor i la identitat estructurada pel pas del temps. En canvi, un diari o una carta, estan redactades sense pensar que han de ser publicades, per tant, no es presenten amb una narrativa de formació inherent, sinó que estan configurades sobre pensaments espontanis, i expliquen la descripció d'algú o d'algun fet que ha succeït de manera recent (Velásquez, 2020). Per poder definir adequadament què és l'autobiografia, cal fer un recorregut sobre el terme al llarg de la història i analitzar de quina manera diferents autors contribueixen en l'anàlisi i la definició del mot «autobiografia».

El terme d'autobiografia no es va utilitzar fins al segle XVIII, però fins a finals del segle XIX no es va concebre una consciència i un reconeixement d'aquesta forma literària. Per tant, és un terme prou recent. El primer intent de classificació de l'autobiografia va ser fet amb una utilització del terme retrospectiva i general que fos vàlida per a totes les manifestacions autobiogràfiques que havien tingut lloc fins aleshores. Per poder entendre millor la complexitat de poder classificar de manera clara i específica totes les formes d'autobiografia, és convenient fer un pas enrere i observar com ha estat l'evolució de l'estudi de l'autobiografia. James Olney (2020) ha proposat una classificació de l'estudi de l'autobiografia en tres etapes, coincidint amb la divisió del mateix mot "autobiografia":

1) "Bios": primerament es va mostrar un interès per la vida, i aquí Olney es refereix als estudis inicials de Georg Misch (1907) i Anna Burr (1909). Per a Misch, l'explicació donada pel propi protagonista ajuda a entendre el moment històric en el qual vivia, degut a l'exposició de la seva perspectiva interna. Més endavant, ja als anys cinquanta, George Gusdorf estudia la distinció entre el jo de l'experiència viscuda i el jo que es crea a través de l'experiència de l'escriptura.

2) "Autos": després dels anys cinquanta comença la necessitat de resoldre la problemàtica del jo, i aquí és on es poden trobar els treballs de Lejeune i Olney. Una de les qüestions que es plantegen és la relació entre el text, l'escriptor i el protagonista.

Aquests autors intenten esbrinar qui escriu el text, intentant identificar el procés de manipulació i reordenació pel qual ha estat sotmès l'escrit.

3) "Grafia": els últims anys els estudis s'han enfocat en el problema de saber si és possible representar el jo en el text.

Aquesta dificultat de poder classificar l'autobiografia l'exposa Misch de manera molt clara en la següent afirmació: "L'autobiografia és diferent de qualsevol altra forma de composició literària. Les fronteres són imprecises i no tan fàcils de definir en relació amb la forma, que la poesia lírica, l'èpica o el drama" (Bou, 1993: 31). Aquest autor explica que tant les memòries com les autobiografies, les cartes i dietaris, comparteixen dues característiques fonamentals que compliquen la seva classificació única: la diversitat i la individualitat. Amb aquestes dificultats presents, Misch troba una solució per definir l'autobiografia, i ho fa a través de la descomposició del mateix mot: "Només es pot definir resumint allò que el propi mot autobiografia implica: la descripció (*graphia*) d'una vida humana individual (*bios*) pel mateix individu (*auto*-). En grec, *bios* vol dir "curs de la vida: el temps de la vida", i "cal tenir present que les dues nocions, curs i temps, s'entrellacen" (Bou, 1993: 36). Misch, per tant, troba una solució per tal de definir l'autobiografia, però és el resultat de seccionar la mateixa paraula que es vol intentar definir, i això té com a conseqüència una falta de contemplació dels problemes reals amb què es troba l'escriptor o el lector (Bou, 1993).

Philippe Lejeune, amb la seva definició s'apropa més a la perspectiva del lector i defineix l'autobiografia com un "récit rétrospectif en prose qu'une personne réelle fait de sa propre existence, lorsqu'elle met l'accent sur sa vie individuelle, en particulier sur l'histoire de sa personnalité" (citem de Pla, 1997: 424). La definició de Lejeune presenta algunes mancances per referir-se només a textos memorialístics, però de la seva definició és possible extreure la importància del repàs d'un passat personal i en la coincidència entre el subjecte que escriu i el personatge creat. Aquesta nova definició es divideix en quatre categories:

1) "La forma del llenguatge": és en prosa.

2) "El tema": sobre la vida individual, la història de la personalitat.

3) "La situació de l'autor": hi ha sempre present una identitat de l'autor i del narrador.

4) "La posició del narrador": identitat el narrador i del personatge, així com la perspectiva retrospectiva de la narració.

Geroges Gusdorf aporta un altre concepte per definir l'autobiografia. Aquest autor realitza una diferència clara entre autobiografies i dietaris, els quals no són literatura perquè estan "mal escrits".

Amb aquestes definicions de diferents autors, Enric Bou en busca una que tingui present globalment totes les manifestacions. Així, doncs, té en compte diferents consideracions:

1) Partint d'una fixació dels aspectes formals externs, els textos a què fa referència són els que relacionen fets de persones, ordenats de manera cronològica, amb entrades diàries, amb data i enviats a algú.

2) Tenint present la situació comunicativa, hi ha dos nivells de diàleg: entre l'autor i ell mateix i entre l'autor i el lector.

3) Tenint present la intencionalitat, es pot pensar en la voluntat de conèixer els altres, ja sigui la gent, els diferents costums o els indrets geogràfics (Bou, 1993).

Sobre els motius que han portat els escriptors a utilitzar l'autobiografia des dels inicis, el més remarcable és el de voler donar-se a conèixer, una manera de deixar el seu testimoni del seu pas per aquest món. Així l'autobiografia descobreix l'alteritat tant per part de l'autor com del lector, a través d'un escrit íntim, amb to de confessió d'una veritat privada. Aquesta forma íntima de transmetre té un impacte en el lector des d'un primer moment, obligant-lo a prendre partit en la història autobiogràfica. El format de l'autobiografia és variat: des de cartes a dietaris que, en el cas de Pla, ocupa el gruix de la seva dedicació.

En l'autobiografia, hi ha un fet transversal en tots els seus formats: algú escriu sobre ell mateix, sobre fets que ha viscut; la identificació teòrica entre autor i protagonista. En canvi, poder fer aquesta distinció resulta més complicat quan hi ha present algun gènere que s'associa amb la ficció (com la narrativa) o la lírica (com la poesia). També es poden trobar elements que es relacionen amb l'autobiografia presents en algun text. Per tal d'identificar aquests elements autobiogràfics, es pot recórrer a unes constants sempre presents: el tractament del "temps", des del present o amb retrospectiva; la presència, així com la presentació de l'"autor" i l'"impuls" que el porta a escriure; la reflexió "metaliterària" sobre el que s'escriu i el paper del "lector" (Bou, 1993).

La definició d'autobiografia, així com la classificació dels seus diferents textos, estan en constant estudi. Això es pot veure en les observacions de l'autor James Goodwin que afirma que, "aunque ellos provean a historiadores y biógrafos con información, como formas literarias un diario, el diario y las cartas no comparten con la autobiografía la

perspectiva necesaria temporal, ni el distanciarse deliberado del mí de las experiencias originales. Generalmente, estas tres formas no incorporan las calidades duraderas de experiencia que el paso del tiempo hace distinto para el autobiógrafo” (Velásquez, 2020). A més, un diari o una carta són interpretacions d'un moment en concret, d'un record del passat.

Seguint amb altres característiques de l'autobiografia, s'ha de tenir present que l'autobiografia és sempre incompleta, perquè a diferència del biògraf, un autobiògraf no pot assumir la descripció de tota una vida de manera completa. Almenys el període de tancament de la seva pròpia vida, escapa del seu treball. Goodwin també diu que “una autobiografia representa el esfuerzo del escritor, hecho en una cierta etapa de la vida, para retratar el significado de su experiencia personal como este se ha desarrollado sobre el curso de un período de tiempo significativo” (Velásquez, 2020: 136). Aquesta característica retrospectiva està relacionada amb el fet que l'obra d'un autobiògraf és incompleta, perquè es basa en allò que ha passat o està passant, no pot fer-ho sobre què passarà.

Es pot afirmar que l'autobiografia, per tant, no és un gènere, sinó que és una figura de lectura i d'enteniment que es dona al llarg del text. D'aquesta manera, és possible distingir entre l'autobiografia i la ficció. L'autobiografia sembla que depèn de fets reals i que es poden demostrar de manera més clara que la ficció. Pot incloure trets que no siguin reals, però aquestes desviacions no definiran el text (Man, 1991). L'autobiografia, per tant, és el resultat de l'impuls creatiu i imaginatiu de l'autor que el porta a escriure sobre la seva vida, per tant, tots els autors són autopseusts, és a dir, “algú que menteix sobre ell mateix” (Pla, 1997: 38).

L'escriptura autobiogràfica també es descriu més pel contracte d'adhesió que realitza amb el lector, així com el pacte de lectura que implica tant lector com escriptor, i no pas tant pels elements formals que la integren ni si el que diu l'escriptor és veritat. La crítica ha intentat definir una teoria estructurada de l'autobiografia, la reflexió teòrica ha proposat assaigs de categorització formal o genèrica, però malgrat tot, les formes autobiogràfiques no es poden classificar dins d'una normativa, ni es poden regularitzar segons aquesta normativa. Les formes autobiogràfiques es presenten com unes formes literàries lliures, però això no vol dir que puguin ser estudiades com a desviació d'una norma determinada, perquè en les escriptures del “jo”, aquesta desviació sembla la norma. El lector, que dins d'altres formes literàries, havia estat un simple verificador dels

fets o de la veracitat de l'autor, passa a ser part de la nova interpretació que realitza l'escriptor.

Quelcom bàsic dins de l'autobiografia és el que es coneix com el "pacte autobiogràfic". Philippe Lejeune en *Pacte autobiographique* defineix l'autobiografia com un "relato retrospectivo en prosa que alguien escribe ocupándose de su propia existencia, en el que se centra su vida individual, y en particular en la historia de su personalidad" (Tornero, 2020: 193). Aquesta definició s'origina quan el crític francès es col·loca en el lloc del lector i intenta diferenciar l'autobiografia d'un altre tipus d'escriptura del "jo", com pot ser la novel·la autobiogràfica. Lejeune explica que a l'autobiografia hi ha una identitat que es dona entre l'autor i el lector i es forma un pacte entre tots dos a través d'una identitat paratextual. Segons Lejeune "el pacte autobiogràfic és l'afirmació en el text d'aquesta identitat [del nom], i ens envia en última instància al nom de l'autor sobre la portada" (Tornero, 2020). Lejeune realitza un esforç en definir uns trets de l'autobiografia que siguin generals. Es considera que l'autobiografia com a gènere resideix en els papers que assumeixen l'autor i el lector. El lector adquireix una importància diferent dins l'autobiografia perquè la mateixa autobiografia pot adoptar formes externes molt diferents segons l'època i segons l'actitud del lector a l'hora de llegir el text. Les mateixes convencions són les que permeten veure autobiografies en textos en què en una altra època podrien considerar-se apologies o confessions.

Segons Lejeune, el lector té un paper central, i això es deu al fet que l'autobiografia s'acaba delimitant per dues parts, per una banda, ha de prendre la posició del lector, i per una altra banda, la manera que el lector percep aquesta autobiografia. Hi ha una necessitat bàsica perquè la identitat de l'autor, el narrador i el personatge principal coincideixi, és a dir, s'ha de produir el "pacte autobiogràfic", on s'estableix un contracte de lectura entre l'autor i el lector. En aquest contracte s'assegura al lector la coincidència d'identitat entre l'autor, el narrador i el personatge (Loureiro, 1991).

Malgrat que les formes del pacte autobiogràfic són variades, hi ha present de forma constant un contracte de tipus social entre l'autor i els seus lectors amb relació a un text, és un contracte de lectura. En aquest contracte ha de quedar clara la identitat de l'autor (instància extratextual), el narrador i el personatge principal (instàncies textuales), de manera que el lector no tingui cap dubte que aquest "jo" del relat coincideixi amb el nom de la portada del llibre. A més a més, cal que allò que l'autor escriu sigui real, a més cal que el lector assumeixi que tot el que està llegint és vertader (Pla, 1997).

Un cop analitzats els conceptes clau d'aquest treball, com l'autobiografia i l'autobiografia de ficció, passem analitzar l'estil que Josep Pla utilitza a les seves obres. En els seus textos, Josep Pla posiciona al personatge d'una manera específica, és a dir, el personatge no és merament un observador estàtic, sinó que és dinàmic: es passeja o veu de lluny un infant volar un estel. En l'escriptura de Pla es creen nous espais textuais a partir de l'ús de la llengua amb la identitat on hi ha present el "jo" que escriu en el present sobre el "jo" que ha viscut el que escriu en el passat. Aquests espais textuais estan constituïts per d'elements temàtics, però a més Pla inclou dins la seva narrativa elements de fabulació i un conjunt d'elements formals que caracteritzen una escriptura. Aquests espais donen lloc a un mode de lectura on el lector confia en l'escriptor que es compromet amb la realitat i la veritat. La presència del "jo" en les obres de Pla no és una fórmula narrativa sinó que és una figura que porta al lector cap a l'autobiografia i fa coincidir el subjecte de l'experiència amb el de l'enunciació. Per aquest motiu, l'escriptura de Pla revela un subjecte que és una figura retòrica.

La prosa de Pla té present uns procediments formals d'escriptura, d'artificis i d'estratègies lingüístiques, amb l'objectiu de donar una il·lusió autobiogràfica. Amb aquests procediments creen en el lector la impressió de la realitat i que són en essència retòrics. En el treball de Pla, els signes lingüístics remeten a la realitat i són de manera clara referencials. Malgrat això, es pot dir que en la seva obra, Pla adapta amb llibertat el registre autobiogràfic i elabora una obra on no queda mai clar de tot si ell és el protagonista o no. Aquest autobiografisme de Pla és el resultat d'una construcció literària a partir d'una vida, és a dir, és una autoinvenció de la seva vida (Pla, 1997). Sobre el "pacte autobiogràfic" que defineix Philippe Lejeune, Pla segueix aquest contracte social, per aquest motiu està dins els límits del pacte autobiogràfic que proposa Lejeune, tot i que el concepte de semblança és respectat de manera parcial (Pla, 1997).

L'obra de Pla en conjunt, és un testimoni de la dedicació i interès per l'autobiografia. Ell mateix, a través de la seva queixa per la poca presència d'epistolaris i memòries en llengua catalana, construeix la seva obra dedicada a una autobiografia de ficció. La seva queixa deia: "A mi m'hauria agradat viure en un ambient literari caracteritzat per una gran profusió de documents personals: memòries, records, reminiscències (...) biografies, correspondències, retrats literaris" (Bou, 1993: 20). Utilitzant d'excusa aquesta queixa, va construir la seva obra explicant sobre ell mateix. En aquests textos, en teoria, es basen a dir la veritat, amb poc marge per l'error, són confessions literals, per aquest motiu es considera una categoria perillosa, perquè exposa la part més íntima de l'autor,

afectant la seva vida i el seu futur polític. És possible que aquest hagi estat un motiu per la menor presència de textos autobiogràfics en la cultura catalana (així com l'espanyola), perquè els autors han hagut d'escriure amb precaució per la censura present durant molts anys. Aquesta precaució ha portat al secretisme, que potser ha portat com a resultat la ficció dins l'autobiografia (Bou, 1993).

Pla es mou en el terreny de l'autoficció i no de la ficció perquè utilitza en la seva literatura el seu propi "jo" sense cap mena de màscara o *alter ego*. Utilitza procediments textuais que indiquen ficció, com la utilització del diàleg reproduït *in extenso*, la descripció immediata i detallada del fet o el monòleg dramatitzat. Per al lector, és difícil diferenciar entre allò que és memòria o allò que és ficció en els textos de Pla, excepte que el mateix autor doni a conèixer alguna dada clau que sigui clara a l'hora de classificar el text dins la ficció o no. La identitat nominal entre l'autor, el narrador i el personatge és també una exigència de l'autoficció, es pot estudiar la literatura de Josep Pla com una modulació que se situa entre la literatura autobiogràfica i la ficcionalització del "jo".

En la major part dels llibres que va presentar en la seva joventut, Pla utilitza indicadors genèrics que són clarament identificables, com per exemple: el títol de la tercera part del seu primer llibre *Coses vistes* (1925) era "capítols de novel·la", o el desè volum de les primeres obres completes de Josep Pla, publicades l'any 1957, es titulava *La vida amarga* i portava com a subtítol "Històries i fantasies". Aquesta estratègia reflecteix una interconnexió única entre la seva experiència personal i la seva expressió literària. Pla estableix una relació entre la seva vida i la seva obra, provocant que sigui difícil pels lectors discernir entre els aspectes autobiogràfics i els elements de ficció. El títol de la tercera part de *Coses vistes*, "capítols de novel·la", suggereix la fusió de la realitat i la ficció en la seva escriptura. Aquesta amalgama dona llibertat a Pla per explorar les seves experiències personals des d'una perspectiva imaginativa i creativa, oferint als lectors una visió íntima de la seva vida a través d'una lent literària. D'altra banda, el subtítol "Històries i fantasies" de *La vida amarga* destaca encara més la naturalesa híbrida de la seva obra. Aquí, Pla reconeix obertament la dimensió ficcional de les seves narratives, tot i que no nega la seva relació intrínseca amb la seva pròpia experiència vital. Aquest subtítol actua com un pont entre la realitat i la imaginació, convidant els lectors a explorar els límits entre la veritat autobiogràfica i la llibertat creativa. Així, a través d'aquests indicadors genèrics, Pla no només ofereix una mirada profundament personal a la seva vida, sinó que també desafia les convencions literàries establertes, obrint camí a una narrativa que fusiona l'autenticitat amb la fantasia de manera inigualable (Pla, 1997).

Per tal de poder estudiar la literatura de Josep Pla i el seu estil d'autobiografia de ficció, seguiré principalment el llibre *Josep Pla, ficció autobiogràfica i veritat literària*, de Xavier Pla, però també utilitzaré els treballs d'altres autors que tracten sobre la vida i obra planiana: Javier Borràs (2018), Joan Ramon Resina (2020), Joan Fuster (1983), Edgar Velásquez (2020), Paul de Man (1991), Angélica Tornero (2020) i Ángel Loureiro (1991). Amb aquesta base teòrica, llegiré l'obra *Madrid. L'adveniment de la República*, tant la seva primera edició del 1933, com la de l'any 1974, i realitzaré una anàlisi per identificar els elements que permeten classificar l'obra com una obra autobiogràfica i també de ficció.

4. Context del dietari

Abans de procedir amb l'anàlisi de *Madrid. L'adveniment de la República*, tant la seva edició de l'any 1933 com la seva nova publicació l'any 1974, és crucial situar aquest dietari en el seu context, comprenent què feia Josep Pla a Madrid. Aquesta contextualització és important per entendre millor el significat del text, sobretot tenint present que hi existeixen referències a esdeveniments històrics, culturals i socials específics. D'aquesta manera es pot establir vincles amb el text i els esdeveniments o les idees relacionades.

Fent un viatge al passat a través de la biografia de Pla *Un cor furtiu*, de Xavier Pla, d'on extrauré bona part de la informació que segueix, trobem a Pla que el 13 d'abril de 1931 arriba a l'estació de França per agafar el tren a Madrid, amb certa incertesa sobre els esdeveniments polítics i la seva situació personal. Se l'ha nomenat corresponsal polític de *La Veu de Catalunya* i viatja amb membres de la Lliga, com Francesc Cambó. A Madrid, Pla es desperta a l'endemà amb notícies de l'arribada imminent de la República. La seva incertesa creix mentre s'entrevista amb amics i observa l'atmosfera a la ciutat. Decideix instal·lar-se a un hotel proper a la plaça Santa Ana. Enmig de l'agitació, Pla es dirigeix a l'Hotel Palace, un lloc de reunió habitual per als catalans, i parla amb Antonio Azcoaga, un conegut director de restaurant. Observa l'ascensió de la bandera republicana i s'uneix a la multitud cap a la Puerta del Sol. Pla queda impactat pel col·lapse de la monarquia i presència l'efervescència de la gent que celebra la nova República. Intenta anar a casa de Miguel Maura, però en lloc d'això, veu Maura i Manuel Azaña sortint en un taxi cap a la Puerta del Sol per prendre el ministeri de la Governació.

Després de sortir del ministeri, Maura i Azaña, membres del Govern provisional de la República, prenen el control de l'edifici i comuniquen la nova situació als governadors civils. A les set del vespre, els diaris del vespre publiquen la renúncia del Rei, redactada per Gabriel Maura, el germà de Miguel. Aquella nit, Pla sopava amb Joan Ventosa i Calvell a l'hotel Ritz, on es parla de la possible fugida del Rei i de temes personals, com les cales de Begur. Tots dos es retiren a París i Brussel·les respectivament, observant des de l'auto exili l'evolució del nou règim. Pla, cansat, es refugia a l'habitació de l'hotel Santa Ana, però la troba massa cara i es trasllada a la Pensión Julia. Des d'allà, escriu cartes als seus familiars i germà, expressant el seu impacte pels esdeveniments de Madrid i detallant els seus primers dies a la ciutat (Pla, 2024).

Pla comença a escriure articles objectius sobre la situació, transmetent calma als lectors catalans i suggerint la col·laboració de la Lliga amb el nou règim republicà. I reserva els seus comentaris més sarcàstics per a les escenes de la multitud entusiasta però desorientada al carrer. Tot i els reptes, veu una oportunitat per brillar la nova República, fins i tot enmig del “problema català”.

Entre el 14 i el 16 d'abril, tot es defineix. Pla té molta informació, cosa que també comenta al seu germà en una carta: “vaig a tot arreu, veig a tothom i sé moltes coses” (Pla, 2024: 515). Com a testimoni directe de Ventosa i Calvell, el seu paper és únic, ja que no només és polític o periodístic, sinó també humà.

En un article per al diari *El Noticiero Sevillano*, on Pla comença a col·laborar, fa de portaveu directe de Ventosa i Calvell i explica que el resultat de les eleccions municipals era inapel·lable i que el futur de la monarquia es va decidir durant el Consell de Ministres del 13 d'abril. També esmenta una tercera opció, intermediària entre resistir i acceptar la República, que pren força amb el criteri del marquès d'Alhucemas.

Pla es mostra escèptic sobre el seu propi paper i el futur de la *Lliga*. Tot i haver-se implicat intensament, veu que les coses no van en la direcció que esperava. Veu com el seu treball realitzant la biografia de Cambó té un impacte significatiu en a seva carrera professional com a periodista i escriptor. Pla pateix una certa desil·lusió i incertesa en relació amb el camí que ha pres la seva carrera. Tot i això, Pla decideix quedar-se a Madrid i continuar escrivint per *La Veu* com a corresponsal. L'avalua Lluís Duran i Ventosa, un dirigent polític de la Lliga. Pla espera trobar una solució amb Cambó per poder viure a l'estranger durant un temps.

Sembla que Pla, tot i ser el principal col·laborador del diari, està sotmès a una certa vigilància i censura per part de Duran i Ventosa, que exerceixen un control estricte sobre el contingut del diari. Pla sembla sentir-se incòmode amb aquesta supervisió i fins i tot protesta en alguna ocasió, recordant les directrius donades per Francesc Cambó, líder del partit, i demanant directives generals per orientar-se millor en la seva tasca periodística. Tot i això, Pla acaba acceptant les condicions imposades i demostra confiança en el criteri de Duran i Ventosa, fins i tot considerant que les seves converses amb aquests han estat més profitoses que la lectura de molts llibres (Pla, 2024).

A més de la seva relació amb el diari, la biografia esmentada de Xavier Pla descriu com Pla manté una vida social activa a Madrid, establint relacions amb una àmplia gamma de persones, incloent-hi membres de la Lliga, intel·lectuals, polítics de diverses tendències i fins i tot dirigents financers i empresarials. Aquesta xarxa de contactes li proporciona informació i li ofereix noves oportunitats per a col·laboracions periodístiques. Altrament, s'hi indica que els articles de Pla, publicats sota diverses rúbriques, reflecteixen la seva visió personal i singular del món polític, caracteritzada per un conservadorisme que valora la moderació i la prudència en la transició de la Monarquia a la República. En aquesta època, per tant, l'escriptor es presenta com a figura destacada en el panorama periodístic, però al mateix temps sotmès a les directrius i controls dels seus superiors a *La Veu de Catalunya*.

Pla observa els primers mesos de la República Espanyola i les seves reaccions davant dels esdeveniments polítics i socials. Inicialment, Pla destaca la moderació i prudència del nou govern, veient-ho com una desviació de les confrontacions passades i un intent d'evitar tensions. No obstant això, a mesura que avança el temps, Pla mostra certa vacil·lació i perplexitat, especialment quan detecta tensions polítiques entre Catalunya i Madrid (Pla, 2024). En aquesta etapa a Madrid, sembla mostrar simpatia per Lerroux i la seva visió política, que interpreta com una combinació de conservadorisme social amb un esperit liberal. Tot i això, també sembla identificar-se fortament amb les posicions de la *Lliga* de Cambó, expressant suport a les seves directives i polítiques.

Un punt crucial que Pla observa és el tractament de la qüestió catalana pel govern republicà, destacant l'aparent decepció quan Macià, i no Cambó, emergeix com a interlocutor principal a Madrid. Això sembla causar-li una certa preocupació i consternació, ja que esperava que la Lliga mantingués una influència prominent en els assumptes catalans.

A mesura que la situació política es complica i s'accentuen les tensions, Pla comença a expressar una certa desil·lusió i preocupació pel futur de la República. Es mostra crític amb el gir radical de certes forces polítiques i comença a dubtar de la legitimitat dels resultats electorals passats. Pla també reinterpreta el significat de l'elecció republicana del 14 d'abril, argumentant que més que una adhesió a una ideologia particular, va ser una protesta contra pràctiques polítiques autoritàries i arbitràries. Aquests arguments reflecteixen les reaccions de Pla davant dels esdeveniments polítics de l'època, mostrant una combinació de simpaties polítiques, preocupacions sobre la situació a Catalunya i una certa desil·lusió pel futur de la República (Pla, 2024).

Pla sembla viure una autèntica batalla interna entre les seves conviccions i la realitat política que l'envolta. És interessant com passa de defensar amb entusiasme la República a mostrar-se cada vegada més crític i desencisat amb el nou règim. Això reflecteix una certa inestabilitat ideològica que potser es deu a la seva incapacitat per identificar-se plenament amb cap corrent polític concret. És notable com Pla s'enfronta a una mena d'aïllament polític i social a causa dels seus canvis d'opinió. L'atac que rep a *La Campana de Gràcia*, setmanari satíric, republicà i anticlerical, demostra que no tots comparteixen ni entenen els seus moviments ideològics. A més, la seva relació amb personatges com Duran i Ventosa i Cambó sembla també soscavar-se a mesura que s'allunya de les seves posicions.

Segons l'opinió de Xavier Pla, la crítica de Josep Pla envers la República, tot i la seva inicial simpatia, mostra una certa lucidesa i capacitat d'anàlisi del context polític. Tot i això, la seva proposta d'una República espanyola feble amb una Catalunya forta sembla indicar una certa preferència per un model federalista, tot i les seves reserves sobre la viabilitat d'aquesta opció. En general, Pla sembla estar en una situació complexa, lluitant per trobar el seu lloc en un panorama polític incert i canviant. La seva reflexió sobre el futur de la llengua catalana i la qüestió nacional també revela una preocupació profunda per les qüestions culturals i identitàries, més enllà dels aspectes purament polítics.

Així doncs, Josep Pla mostra una visió complexa durant aquest període, amb múltiples tensions polítiques i personals. En primer lloc, Pla s'enfronta amb els esdeveniments de l'Ateneu de Madrid, on presencia una crida radical a la destrucció de les estructures fonamentals de la societat. La seva consternació és evident, especialment quan el públic reacciona apassionadament a aquestes propostes radicals (Pla, 2024).

Tot seguit, Pla entra en una crisi personal i ideològica, qüestionant-se sobre el futur de la República, la relació entre Catalunya i el règim republicà, i fins i tot el paper de la Lliga en aquest context. A través de les seves reflexions, es fa evident la seva inquietud davant les tensions socials i polítiques creixents.

En aquest context, Pla comença a desenvolupar una relació més estreta amb Joan Estelrich, escriptor i activista cultural, fins i tot oferint-se com a secretari per ajudar-lo amb els seus articles. La seva col·laboració amb *El Sol*, on publica articles sense signar, revela un joc estratègic complex, ja que sembla mantenir una imatge pública conciliadora mentre critica els dirigents republicans des de darrere les escenes. Finalment, el rebuig públic que rep de *El Be Negre*, juntament amb les seves crítiques a *El Sol*, il·lustren les tensions i les rivalitats dins del panorama periodístic i polític català i espanyol en aquell moment. La seva figura esdevé, d'aquesta manera, un reflex de les complexitats i contradiccions d'una època marcada per la inestabilitat i el conflicte (Pla, 2024).

La descripció del panorama polític i periodístic del moment és fascinant. La manera com Pla navega a través dels diferents diaris i pseudònims és una mostra del seu enginy i adaptabilitat en un context complex. Un dels exemples de pseudònims és el de "Frank", el qual el va utilitzar en els articles d'opinió publicats a *El Correo Catalán* (Pla, 2024: 542). Resulta interessant com els líders polítics com Cambó i Duran i Ventosa busquen influir en la premsa mitjançant Pla, fins i tot remunerant-lo i dirigint-lo cap a certs temes i publicacions.

La transició de Pla cap a una postura més reaccionària i conservadora també és notable. El seu descontentament amb la situació política i la seva crítica acèrrima del règim republicà revelen la seva frustració i desafecció. És interessant veure com els seus escrits, fins i tot quan s'amaguen sota pseudònims, són ràpidament identificats i revelats pel públic i els mitjans de comunicació, mostrant la seva influència i notorietat. Tot plegat forma un relat captivador sobre el poder de la premsa i la política en un moment històric particularment tumultuós per a la història d'Espanya (Pla, 2024).

5. Anàlisi de l'obra *Madrid. L'adveniment de la República, de 1974*

Agafant com a referència l'edició del 1974 de *Madrid. L'adveniment de la República*, que va ser inclosa en el volum 26 *Notes per a Sílvia*, de la seva obra completa. Pla ofereix una narració detallada dels esdeveniments que van tenir lloc quan es va proclamar la Segona República espanyola. L'anàlisi seguirà un ordre cronològic, per anar entenent el que Pla va vivint i descrivint en el seu dietari. Aquest ordre està distribuït en subapartats respectant els títols originals del dietari.

Pla descriu les reaccions dels ciutadans, els canvis simbòlics com l'aixecament de la bandera republicana i la retirada dels símbols monàrquics, i l'ambient d'entusiasme i expectació que envaïa la ciutat. Pla expressa una certa indiferència respecte la política i la vida intel·lectual de Madrid. No se sent identificat amb els grans homes polítics, els quals considera mancats de profunditat humana i interessos genuïns. Critica la vida intel·lectual de la ciutat com a "vàcua i hiperbòlica", i considera el teatre i la literatura locals de baixa qualitat. Aquestes sensacions les expressa de la següent manera: "En general, la vida intel·lectual d'aquesta ciutat no té el mínim interès: és una cosa vàcua i hiperbòlica, passada de moda, com ho és la més gran part de la cultura professional europea: un enorme fracàs. Hi ha la vida periodística, que és infinitament més forta que a Barcelona - on pràcticament no existeix -, que té un cert interès. El periodisme, si més no, emplena la vida mental de la gent cultivada del país. L'interès pels llibres és escàs - pobríssim" (Pla, 1974: 31).

Pla també, ofereix una visió crítica de la gastronomia de Madrid, destacant la mediocritat de la cuina i mancada d'interès pels llibres:

És una ciutat on es menja pèssimament. El restaurant Lhardy ha anat molt de baixa. Avui, llevat del Nuevo Club – inassolible per a les persones del meu pressupost -, que presenta una cuina francesa d'una indubtable elevació, la cuina general d'aquesta important ciutat és d'una vulgaritat monòtona. Els cigrons no m'han agradat mai. Els huevos fritos i el bistec amb patates, encara menys. Els vins nacionals són d'una pretensió grotesca, són massa forts i tots terregen. El doctor Marañón em digué un dia que a Castella hi ha per a menjar una cosa excelsa: és el lechal o el cochinillo. És cert. Però aquesta carn és tan jove i tendra que no té cap matís. En definitiva, són carns d'infanticidi. Son carns per a persones refinades, decadents i tristes (Pla, 1974: 30).

5.1. 14 abril 1931

Pla reflexiona sobre la seva pròpia posició a Madrid, destacant la seva solitud i la manca d'interès en els esdeveniments polítics. Es mostra afectat pel canvi de règim, tot i no expressar clarament una preferència política. Va narrar els esdeveniments que succeeixen durant la transició de la monarquia a la República, reflectint els canvis socials i polítics de l'època. Descriu detalls com la gent esperant a la plaça, els empleats de la Peña interactuant amb els ciutadans i el fervor popular a la Puerta del Sol.

Pla utilitza imatges detallades com els "porters i empleats de la cada dialoguen primer amb unes dones d'aspecte suburbial lleugerament estripat" (Pla, 1974: 41) per donar una sensació vívida dels llocs i les persones. Detalla les interaccions amb figures polítiques clau com don Miguel Maura i don Manuel Azaña, així com els esdeveniments significatius com a proclamació de la República.

5.2. Dia 15

Així mateix, Pla expressa opinions sobre el canvi de règim, considerant-lo com un esdeveniment històric de gran rellevància i comentant sobre el pes de la monarquia a la societat espanyola. Fa comentaris sobre la societat madrilenya i les classes socials, des de l'aristocràcia fins a la gent comuna, reflexionant sobre els canvis i les reaccions del poble davant dels esdeveniments polítics. Mostra el seu estat d'ànim en diversos moments, des de la sorpresa davant dels canvis fins a la ironia sobre la inseguretat de la vida i la incertesa del futur.

5.3. Dia 16. Catalunya

Pla relata una anècdota humorística sobre Lluís Companys, pintant-lo com un personatge humà i vulnerable enmig del caos dels primers dies del seu govern a Barcelona. Aquesta anècdota humanitza la figura política i reflecteix la tensió i el caos d'aquell període. Descriu el context polític a Madrid i Barcelona, fent referència a la proclamació de la República Catalana per part de Macià i la preocupació general sobre el futur de la República a Espanya. Aquesta secció mostra la agitació política i les especulacions sobre el futur polític del país. Aquesta anècdota humorística, Pla l'escriu d'aquesta manera:

Em contén una anècdota molt divertida i absolutament autèntica de Barcelona.

Els primers dies de gestió del senyor Luís Companys al Govern Civil de Barcelona foren infernals. Agitat, enervat, somnolent, mig mort, el governador, a la matinada, es deixava

caure en un llit qualsevol de la casa. A primera hora d'un matí d'aquesta etapa, un amic entrà a l'habitació per comunicar una cosa urgent a la màxima autoritat.

Companys era estès al llit, desabrigat, en samarreta. En un llit del costat, Grau Jasanés, també en samarreta, roncava divinament.

- Lluís, Lluís! - fa l'amic.

Cap resposta. Ni el més lleu moviment. Companys dorm com un sac.

- Lluís, Lluís! - insisteix, més fort, el visitant.

Res. L'amic té pressa i sacseja una mica l'adormit. En un moment determinat, Companys fa un bot, obre desmesuradament els ulls, no coneix la persona que tracta de despertar-lo i crida amb les mans al cap, com un somnàmbul enfollit:

- Grau! Grau! Desperta't. Ens han descobert. Hem de fugir...

El visitant li agafa el cap amb les dues mans i diu:

- Però que t'has tornat boig? Ets el governador, governador civil de Barcelona...

Companys, es manté encara un moment mig adormit, es passa la mà pel cap i, a la fi, fa un somriure de fatiga.

- És veritat! Em pensava que ens havien descobert. Ja ho comprendràs... He hagut de fugir tantes vegades... (Pla, 1974: 55-56).

5.4. 17 d'abril. Una pensió

Pla reflexiona sobre la transformació de Madrid i la modernització d'Espanya. Observa els canvis en l'urbanisme i la vida quotidiana, destacant el creixement de l'hedonisme individual i el progrés material durant la dictadura de Primo de Rivera. Aquesta reflexió revela la seva visió crítica sobre la relació entre el progrés material i els canvis polítics a Espanya. Expressa la seva opinió sobre la caiguda de la monarquia i l'ascens de la república, argumentant que l'hedonisme i l'anhel de progrés material van ser factors clau en el canvi de règim. Aquesta visió ofereix una interpretació interessant dels esdeveniments polítics i socials de l'època des d'una perspectiva personal.

Pla descriu com la modernització de Madrid va ser alimentada per una obsessió per superar Barcelona, i com aquesta rivalitat va motivar els canvis socials i polítics a la ciutat. Descriu el retorn dels membres del govern que havien estat a França, destacant la importància dels nomenaments d'alts càrrecs i les intrigues polítiques que els envolten. A través d'aquests esdeveniments, Pla ofereix una visió del panorama polític del moment i dels interessos en joc. Pla també reflexiona sobre la relació entre la cultura i la política a través de les institucions com l'Ateneu, destacant el seu paper en el desenvolupament de figures polítiques importants i el seu impacte en la vida política espanyola.

Pla mostra una actitud crítica cap a la política i la societat espanyola de l'època, destacant les intrigues, la corrupció i les tensions entre les diferents faccions polítiques. Expressa admiració per figures com Gabriel Alomar i crítica cap a altres com Ortega y Gasset, amb qui té una relació d'amistat i admiració, però també discrepàncies ideològiques. I ofereix una visió irònica i mordaç de la vida social i política de Madrid, criticant la superficialitat i la vanitat de certs sectors de la societat i el seu afany per mantenir les aparences.

5.5. 8 de maig

Continuant amb el dietari, a partir del vuit de maig, Pla comença comentant la sorpresa i l'admiració dels observadors forasters davant la transició del règim sense violència. Destaca l'absència de violència i l'aparent calma amb què s'havia produït el canvi. L'autor descriu l'efervescència que es produeix als cafès i les tertúlies, on es discuteix apassionadament sobre qüestions polítiques, fins i tot sobre temes aparentment insignificants. Aquesta activitat reflecteix l'interès i l'agitació política que envolta la nova República. Pla relata amb detall els esdeveniments de la crema dels convents, des del moment en què comença fins a les reaccions de la gent. Destaca la curiositat i, en alguns casos, la indiferència amb què la població observa l'incendi, fins i tot oferint productes als venedors mentre contemplant l'espectacle.

Pla expressa la seva pròpia confusió i desorientació davant els esdeveniments que viu i la manca d'informació fiable. Es pregunta què passa realment per sota de la superfície de les coses, revelant la seva incertesa sobre la situació política i social. Pla fa una crítica a la suposada profunditat i intensitat de la societat espanyola, suggerint que, en realitat, pot ser superficial i desordenada, amb una gran quantitat d'esdeveniments i informació que pot donar la sensació de profunditat sense tenir-ne realment. L'autor es pregunta sobre el futur de la República i reflexiona sobre la seva direcció i estabilitat.

5.6. Divendres 15

Pla observa que la crema dels convents ha fet que molta gent es qüestiononi on va la República, indicant una certa preocupació i incertesa sobre el futur del país: "A mesura que han passat les hores de després de la crema, Madrid, vull dir el centre de la ciutat, sembla haver entristit una mica. He sentit dir a molta gent que la lluna de mel de la República s'havia acabat. Aquesta història dels convents ha fet reflexionar molta gent. "On va la República?", es demana. Reflexionar sobre una cosa tan complicada com és la política sempre engavanya" (Pla, 1974: 82-83).

5.7. Diumenge 17

El diumenge disset del dietari, Pla ofereix una descripció detallada del polític don Miguel Maura, destacant les seves característiques físiques i el seu impacte en la societat de l'època. Observa l'aura de controvèrsia que l'envolta, amb opinions diverses sobre la seva actuació política i la seva influència en la República. També reflexiona sobre el caciquisme, aquest fenomen polític i social, citant a Joaquín Costa i fent referència a l'obra *Oligarquía y Caciquismo*. Identifica el caciquisme com una forma inherent a la política espanyola i debat sobre la seva continuïtat en el nou context republicà.

Pla mostra interès per l'obra de l'autor i polític Antoni Puigblanch, la qual cosa reflecteix la seva curiositat intel·lectual. La troballa dels seus llibres desperta admiració i el porta a reflexionar sobre la seva figura i el seu llegat polític i cultural.

5.8. 20 maig

Pla descriu amb humor i ironia les discussions sobre la carn d'olla catalana i el "cocido" castellà, reflectint les tensions regionals i culturals presents a la societat espanyola, més concretament els debats existents entre catalans i castellans. Aquesta discussió l'escriu així:

Gran discussió a la pensió entre partidaris de la carn d'olla catalana i del "cocido" castellà. Es tracta de saber quina és, d'aquestes dues coses, la que objectivament és la més important. Defensa la carn d'olla un periodista català que representa a Madrid no sé quina premsa d'esquerra. Un tenor còmic molt tibet d'un teatre popular de Madrid defensa el "cocido" castellà. La discussió s'escalfa i es produeix un gran desori. D'una banda i de l'altra els arguments són presentats amb aquella confusió característica de les polèmiques del país. Al menjador els parers es divideixen dintre la flotació general.

- Aquella col! I aquella pilota! ¿Qui pot tenir valor de posar en dubte les qualitats d'aquella pilota? - Fa el periodista català.
- Y del repollo, ¿qué? ¿Y los garbanzos? ¿Qué me dice usted de los garbanzos? - fa, indignadíssim, el tenor còmic castellà.

A l'hora de les postres, el tenor còmic guanya terreny d'una manera ràpida a causa de la pressió de l'ambient. El periodista a penes té esma per a retirar-se amb gràcia. En una encalmada relativa, el periodista seu al meu costat se m'acosta i em diu "sotto voce", amb cara de ferocitat per desviar la conversa cap a un terreny més còmode:

- Aquesta gent deuen ésser monàrquics...
- És clar, home, és clar! - li dic amb tota la serietat de què sóc capaç en aquest moment.

Aquest és l'estat d'esperit en aquest instant. A tothom que ens molesta per qualsevol raó, li pengem el qualificatiu de monàrquic. Ferran Cuito, director general del Ministeri de Comerç, m'explicà l'altre dia que havia vist una targeta d'un senyor que posada: "Fulano de Tal – Ingeniero republicano" (Pla, 1974: 88-89).

També ressalta les percepcions diverses sobre els membres del Govern provisional, destacant les divergències entre els literats, els polítics, els economistes i altres sectors de la societat.

Pla continua adoptant una actitud crítica i observadora envers els esdeveniments i personatges que descriu. La seva capacitat per analitzar amb detall i objectivitat els fets li permet oferir una visió ponderada del context polític i social de l'època. Utilitza la ironia i l'humor com a recursos literaris per abordar temes seriosos com el caciquisme i les tensions entre catalans i castellans. Aquesta ironia reflecteix la seva perspectiva mordaç i la seva capacitat per ridiculitzar els prejudicis i les actituds absurdes. Pla mostra un cert escepticisme respecte al progrés i al canvi social, destacant la continuïtat de certs aspectes de la societat espanyola malgrat els canvis polítics. Aquesta actitud reflexa una certa resignació davant la persistència de problemes socials i polítics. L'interès de Pla per la cultura i la literatura es reflecteix en les seves reflexions sobre autors com Puigblanch i en les seves observacions sobre els debats intel·lectuals de l'època. Aquesta dimensió cultural enriqueix el seu dietari i revela la seva curiositat intel·lectual.

5.9. 4 de juny. Començaments d'Albornoz

Seguint amb els següents dies del dietari, el quatre de juny, Pla ofereix una descripció humorística dels membres del Ministeri de Comerç, caracteritzant-los com a "els quatre de infanteria". Aquesta descripció subratlla l'aspecte informal i unitari d'aquest grup. Introdueix una anècdota sobre Albornoz, ressaltant els seus inicis difícils com a advocat pobre i la seva capacitat d'adaptació per sobreviure econòmicament. Expressa una opinió sobre la percepció de la gent respecte a aquest tipus de situacions, insinuant que alguns els admiren per la seva tenacitat mentre que altres els desestimen. Aquella mateixa nit, sobre la Tertúlia al Lyon d'Or, Pla transmet una conversa sobre política i canvis de vestuari associats al poder, on es discuteix la necessitat de reformes i canvis en l'estil personal dels polítics. S'expressen opinions sobre els hàbits dels líders polítics i la seva influència en la percepció pública.

5.10. 5 de juny. Novetats sobre el sistema educatiu

Al dia següent, Pla narra una conversa amb un amic sobre els canvis en l'educació dels seus fills, destacant la seva visió pràctica i adaptable a les circumstàncies per afrontar els possibles desafiaments futurs. La conversa revela una crítica subtil a les actituds contemporànies i la necessitat de preparar els joves per a un món incert.

5.11. 13 de juny. Mort de Rusiñol

Més endavant, el tretze de juny, Pla ofereix una descripció detallada de la mort de Rusiñol, destacant els detalls visuals i emocionals de l'escena. Empra un llenguatge ric per expressar els seus sentiments sobre Rusiñol, combinant elements d'elogi amb una crítica de la seva visió conservadora i superficial de la vida.

5.12. 14 de juny. Contat per Salvatella

El catorze de juny, Pla relata una anècdota sobre Estanislau Figueras, primer President de la República espanyola, per il·lustrar la seva personalitat tolerant i pragmàtica. Utilitza l'anècdota per a proporcionar una visió irònica de les dificultats polítiques de l'època.

5.13. 19 de juny. El Museu del Prado

El dinou de juny, Pla ofereix una valoració positiva del Museu del Prado, destacant la seva importància com a centre d'art i cultura. Critica la manca d'interès dels artistes joves per la tradició artística espanyola i la seva tendència a preferir altres centres culturals com París. Suggereix una reflexió sobre la relació entre la tradició i la modernitat en l'art espanyol, plantejant interrogants sobre els canvis en la producció artística contemporània.

Sobre les Eleccions Generals i l'Apoteosi de Lerroux, Pla descriu un escenari on Lerroux emergeix com una figura carismàtica, guanyant suport d'una àmplia varietat de sectors de la societat. Això reflecteix els canvis polítics significatius de l'època i la creixent influència del moviment radical. Hi ha una ironia en la seva popularitat, ja que Pla qüestiona la coherència de les seves posicions polítiques i l'autenticitat del seu suport. Pla reflexiona sobre la complexitat de la política espanyola, especialment les tensions entre els diferents grups ideològics. S'interroga sobre els veritables motius del suport polític i les promeses buides que es fan durant les campanyes electorals. Pla observa com la societat s'adapta als canvis derivats de la proclamació de la República. Aquest canvi es reflecteix fins i tot en detalls aparentment insignificants com el canvi de moda en els barrets. La

insensibilitat creixent cap a la violència i els esdeveniments polítics reflecteix una adaptació gradual a un nou ordre social. Pla destaca els canvis en la vida social i cultural de Madrid, incloent-hi la decadència de la societat aristocràtica i l'impacte en les indústries de luxe i l'entreteniment. Expressa una certa melancolia en veure com la nova realitat política afecta negativament la brillantor i l'elegància de la vida urbana. Observa críticament la creixent influència de la propaganda russa i l'objectiu de crear una cultura popular en benefici de la política. Aprofundeix en la naturalesa humana i la seva capacitat per adaptar-se i justificar els canvis socials, fins i tot quan aquests semblen contradictoris o pertorbadors.

Per descriure aquests fets, Pla utilitza un to personal i observacional per capturar l'essència de la vida quotidiana durant aquest període tumultuós. Com ja s'ha comentat abans, la seva ironia subtil i la crítica social subtextual donen profunditat als seus comentaris, mentre que la seva observació detallada revela una comprensió profunda de la psique humana i del paisatge polític de l'època.

5.14. 14 de juliol. Corts constituents

El catorze de juliol, sobre les Corts constituents, Pla relata amb vivacitat les impressions i les observacions dels personatges i les situacions que presencia. Utilitza una prosa vibrant i directa per transmetre les seves impressions sobre els discursos dels polítics, les seves actituds i fins i tot els detalls visuals com el vestuari i la postura dels presents. A través de les seves descripcions, Pla deixa entreveure les seves pròpies opinions sobre els esdeveniments i els actors polítics. Per exemple, mostra cert escepticisme envers la retòrica política, criticant l'enfocament superficial i la falta de substància en alguns discursos. També sembla tenir una visió cínica sobre la corrupció i la burocràcia, com es mostra en els comentaris sobre els nomenaments d'alts càrrecs. A través dels seus comentaris i observacions, Pla ofereix una visió crítica de la política i la societat de l'època. Expressa preocupació pel burocratisme, la demagògia i la falta d'interès real per part dels polítics en els problemes reals del país. També sembla insinuar una certa desil·lusió amb els ideals polítics i la capacitat dels polítics per dur a terme canvis significatius.

5.15. 25 d'agost. Braus

Pla també ens detalla el vint-i-cinc d'agost, la seva visió sobre els braus. Pla mostra un cert rebuig cap a la tauromàquia, considerant-lo brutal i revelador de certes profunditats psicològiques humanes que prefereix no explorar. La seva sensibilitat inicial

es dilueix a mesura que es va exposant més al món de les curses de braus, però alhora es reconeix horroritzat per la insensibilitat i crueltat que emergeix en ell. A més, reflexiona sobre la relació entre aquesta duresa i la cultura castellana, citant a Keyserling. el que fa a la gastronomia, Pla ofereix detalls vívids sobre els seus gustos i aversió pel marisc, destacant la seva preferència per la cervesa fina de Madrid i la seva crítica a les cerveses francesa i italiana. A més, observa els residus que aquest menjar deixa en els cafès i els efectes emocionals d'aquests records als bars d'Andalusia.

En els seus comentaris sobre la política, Pla analitza amb detall la figura d'Azaña i la seva ascensió a la Presidència del Consell, destacant els diversos aspectes de la República i els desitjos de canvi social que la seva figura representa per a diferents sectors de la societat espanyola. Mostra cert escepticisme cap a la capacitat de la democràcia parlamentària per aconseguir els canvis desitjats, temor que comparteix amb algunes observacions sobre la política francesa. Pla també reflecteix el caràcter d'Azaña, retratant-lo com un home amb un interès clar pel poder, encara que no està clar si es considera un estadista o simplement vol "mandar". La seva consideració sobre Azaña com un home "fatal", un agent de canvi que podria portar la República a l'èxit o a l'enderrocament d'Espanya, revela la seva percepció de la importància històrica d'Azaña en aquell moment.

Més endavant, Pla descriu Jaume Carner, recentment nomenat ministre d'Hisenda, com un personatge amb gran influència en l'àmbit polític i de negocis de Madrid, amb interessos en indústries agrícoles i sucreres. També especula sobre el seu futur polític, fent comentaris sobre la seva eloqüència i carisma, però alhora suggereix que els socialistes podrien aprofitar la seva influència.

5.16. 4 novembre. Les il·lusions dels homes

El quatre de novembre, Pla presenta una anècdota sobre l'home públic senyor Carrasco i Formiguera, que expressa la seva decepció sobre la política anticlerical després de la caiguda del règim monàrquic, destacant la ironia de les seves esperances frustrades. El vuit de novembre, Pla reflexiona sobre la decisió del Congrés d'eliminar la pena de mort, criticant l'idealisme humanitari i suggerint que aquesta acció pot provocar més violència en lloc de prevenir-la. Al desembre, Pla presenta anècdotes sobre la conspiració republicana i la inestabilitat política, destacant la ironia i la confusió que envolta els esdeveniments polítics.

5.17. 10 gener 1932. Matisos de l'arribisme

El deu de gener, Pla ofereix una visió sobre el canvi de règim i com afecta els intel·lectuals i els negocis, il·lustrant les tensions i les frustracions entre els republicans i els conservadors.

5.18. Maig 1932, mort de Salvatella

Al maig de 1932, Pla ofereix un retrat íntim de Joaquim Salvatella, un personatge popular i influent, així com una visió crítica de la política espanyola i els personatges importants de l'època, com el president del Govern provisional, Alcalá Zamora, i el cardenal Segura.

5.19. Colofó

Finalitzant *Madrid. L'adveniment de la República* de l'any 1974, de manera externa, Pla comença amb una anècdota sobre una conversa que escolta en un cafè. L'observació que fa és sobre com la transició de la monarquia a la república es va donar amb una aparent naturalitat, tot i que no s'aprofundeix en els detalls ni en les implicacions d'aquest canvi polític. Aquesta superficialitat en l'abordatge dels esdeveniments públics reflecteix potser una certa distància o desinterès per les qüestions polítiques, o bé una visió cínica de la manera com s'aborden aquests temes en la societat. Internament, hi ha una crida a la importància dels cafès com a llocs de trobada i conversa on es poden intercanviar opinions i esdeveniments de forma informal i sense grans pretensions. Pla sembla suggerir que les converses que tenen lloc en aquests espais poden ser més reveladores i interessants que allò que s'ensenya a les universitats, suggerint una certa desconfiança o menyspreu pel que considera com a "sabiduria institucionalitzada" (Pla, 1974).

En definitiva, en el dietari, pel que fa als fets externs, Pla retrata detalladament la vida quotidiana, les tradicions, les persones i els esdeveniments del seu entorn. La seva capacitat d'observació minuciosa i la seva habilitat per capturar els detalls més petits fan que les seves descripcions siguin vívides i immersives. Des de la descripció d'una àvia a la plaça del poble fins als esdeveniments polítics del seu temps, Pla ens ofereix una visió completa i enriquidora de la realitat que l'envolta.

Pel que fa als fets interns, Pla reflexiona sobre les seves pròpies emocions, pensaments i percepcions del món que l'envolta. A través de les seves anotacions personals i les seves introspeccions, l'autor ens permet entendre millor el seu punt de vista i la seva manera de veure el món. Això contribueix a donar profunditat als seus escrits i a fer que el lector es connecti amb ell d'una manera més íntima i personal.

Quant a les seves pròpies opinions, Pla no té por d'expressar les seves idees i creences, encara que sovint ho fa amb una dosi d'ironia i escepticisme. A través del seu estil literari directe i incisiu, l'autor critica les institucions, les convencions socials i els esdeveniments polítics del seu temps. Això fa que els seus escrits siguin alhora provocatius i entretinguts, convidant el lector a reflexionar sobre les qüestions plantejades i a formar les seves pròpies opinions.

El dietari de Josep Pla és una obra rica i diversa que ens ofereix una mirada fascinant sobre la vida i els temps en què va viure l'autor. A través de les seves detallades descripcions, les seves reflexions íntimes i les seves opinions sinceres, Pla ens convida a explorar el món amb ell i a compartir les seves experiències i pensaments.

6. Anàlisi comparativa de Madrid. L'adveniment de la República, de 1974 i de 1933

Els textos que s'analitzaran són *Madrid. L'adveniment de la República* en la seva primera edició l'any 1933 i l'edició del 1974. A primera vista, es pot observar que els dos textos comparteixen una estructura similar. No obstant això, hi ha algunes diferències notables entre ells que poden ser significatives.

Pel que fa a l'estil i el llenguatge, el primer text, escrit el 1933, mostra un estil més formal i una prosa més elaborada, típica del període en què va ser escrit. D'altra banda, el segon text, del 1974, sembla ser més col·loquial i directe, amb menys detalls descriptius i una tonalitat més conversacional. Aquest canvi pot reflectir els canvis en la manera de comunicar-se i escriure al llarg del temps (Bou, 1993).

Ambdós textos comparteixen un to crític i irònic respecte a Madrid. Pla descriu la ciutat amb una barreja de desinterès i menyspreu, fent èmfasi en la seva manca d'encant personal. Els dos textos es concentren en les impressions de Pla sobre la vida quotidiana a Madrid, les seves observacions sobre la política, la cultura, el menjar i el clima. Pla comenta sobre la seva inactivitat i el fet que no té res a fer a la ciutat, la qual cosa el porta a escriure un dietari. Tant en el text de 1974 com en el de 1933, Pla utilitza una estructura de dietari per narrar les seves experiències i reflexions diàries, amb un estil detallat i observador.

El text de 1933 menciona directament el "canvi de règim", referint-se a l'adveniment de la Segona República Espanyola. Aquest context històric proporciona un marc per a les seves reflexions polítiques i socials. El text de 1974, es refereix als

mateixos esdeveniments històrics, però ho fa des d'una perspectiva més distant i retrospectiva, amb una avaluació més madura i més àmplia del temps passat.

1933	1974
<p>La primera vegada que vaig venir a Madrid, tenia vint-i-dos anys. La segona vegada, trenta-quatre. Aquell segon viatge, coincidí amb l'enorme fenomen històric del canvi de règim. Cosa curiosa: tant a l'època de la primera estada, com a la de la segona, se m'acudí, a l'arribar a Madrid, d'anar posant sobre el paper el que els esdeveniments i les coses de cada dia m'anaven suggerint. El meu primer llibret sobre Madrid, té aquest origen. Aquest és degut a la mateixa causa (Pla, 1933: 9) .</p>	<p>La primera vegada que vaig anar a Madrid tenia vint-i-dos anys. La segona vegada, trenta-quatre. Aquest segon viatge coincidí amb l'enorme fenomen històric del canvi de règim. Dels escrits del meu primer viatge, se'n féu un llibre verd i agre que, llevat d'alguns detalls, no té cap importància. Cosa curiosa: tant a l'època de la primera estada com a la de la segona, se m'acudí, en arribar a Madrid, d'anar posant sobre el paper el que els esdeveniments i les coses de cada dia m'anaven suggerint. El meu primer llibret té aquest origen. Aquest és degut a la mateixa causa (Pla, 1974: 29).</p>

Sobre l'evolució de la seva opinió personal, en el text de 1974, hi ha una sensació de progressió personal i professional en la seva manera de veure la ciutat i la seva gent. La seva crítica es matisa amb una acceptació resignada de la realitat de Madrid. En canvi, en el text de 1933 mostra una perspectiva més fresca i immediata, amb una crítica més directa i menys resignada, reflectint les impressions d'un Pla més jove.

1933	1974
<p>La política! Hi ha certament la política, el frec a frec amb els grans homes de la política. Confesso, però, que no crec que hi hagi grans homes, Tots els que he tractat m'han semblat aproximadament una barreja d'inconsciència i de ximpleria, sense el menor interès humà. Per això he decidit mirar-me els grans homes de lluny i concedir-los la grandesa gratuïtament, sense discutir (Pla, 1933: 11-12).</p>	<p>La política. Hi ha certament la política, i per a un periodista, el frec a frec amb els grans homes de la política. De Barcelona estant, Madrid és una població de sensibilitat política, com, de Madrid estant, Barcelona és una ciutat considerada de sensibilitat econòmica. Posat a Madrid, em vaig dedicar una temporada a fer col·lecció dels grans homes polítics. No crec que en trobés cap. On són els grans homes polítics? Tots els que he tractat – vull dir tots els que tingueren l'amabilitat de dialogar un moment amb mi – em semblaren, aproximadament, una barreja d'inconsciència i d'estratègia immediata, sense el més petit interès humà. Fou a</p>

	Madrid on em vaig decidir a mirar-me els grans homes de lluny i concedir-los la grandesa a mans plenes i gratuïtament, sense discutir (Pla, 1974: 31).
--	--

En 1974, aquesta versió és més detallada i s'enfoca en descripcions minucioses. Aquestes observacions donen una imatge més viva de les persones i l'ambient. En canvi, l'edició de 1933 és més concisa i menys detallada. La descripció dels esdeveniments és més directa i amb menys floritures. Així es pot observar quan descriu l'actitud del senyor Cambó.

1933	1974
<p>El senyor Cambó esquiva les al·lusions polítiques amb les seves estirades de coll tan populars (Pla, 1933: 17).</p> <p>L'industrial, espantat, suca nerviosament la tartina en el bol de cafè amb llet. El senyor Cambó arregla les coses i diu amb un somriure:</p> <ul style="list-style-type: none"> - De tot això ja en parlarem més endavant... <p>De retorn al meu vagó, passo per davant de la cabina de l'industrial. El veig assegut sobre el llit de l'"sleeping", amb una cara de mal de caixal... (Pla, 1933: 18)</p>	<p>El senyor Cambó, que potser no ha dormit gaire, està molt pàl·lid, esquiva les al·lusions polítiques amb les seves estirades de coll – el tic de la seva joventut (Pla, 1974: 34).</p> <p>L'industrial, espantat, suca nerviosament la "tartine" en el bol de cafè amb llet. El senyor Cambó, després d'arreglar les seves coses, es posa dret per marxar i diu amb un somriure forçat:</p> <ul style="list-style-type: none"> - De tot això, ja en parlarem més tard. <p>De retorn al meu vagó, passo per davant de la cabina de l'industrial. La porta és entreoberta. El veig assegut sobre el llit de l'"sleeping", amb una cara de mal de queixal..." (Pla, 1974: 34-35).</p>

També es percep una major síntesi en la narració dels esdeveniments polítics. Quan s'explica la reunió del Consell de Ministres, la versió de 1933 és més concisa i directa. Fins i tot la data d'aquests esdeveniments es troba més detallada al 1974.

1933	1974
<p>"Dotze del migdia. [...] S'han d'esperar les eleccions generals per veure el que s'ha de fer. Entra, amb això, el cafè, el meu vell amic C... redactor polític d'un dels diaris més importants de Madrid. - Què hi ha? - li dic.</p>	<p>"QUARTS DE DOTZE DEL MIGDIA [...] S'han d'esperar les eleccions generals per a veure el que s'ha de fer i en definitiva el que passarà. Entra, en això, al cafè, el meu vell amic C... redactor polític d'un dels diaris més coneguts i llegits de Madrid.</p>

<p>- Acabo de parlar amb Fernando de los Rios – em contesta - està radiant. Diu que abans de dos anys la república serà implantada a Espanya totalment.</p> <p>Vaig al ministeri d'Hisenda. Em poso en contacte amb l'entourage del senyor Ventosa. Cap nerviositat. Tothom està perfectament tranquil. Em sorprèn aquest aire. Pregunto. Respostes vagues. Pregunto més. Em faig pesat. Tinc la sensació de què hi ha qui ho sap tot i que la consigna és de conservar el secret. A la fi, puc arribar a la mateixa mata de la informació (Pla, 1933: 19-20).</p>	<p>- ¿Qué hay? - li dic amb la pregunta madrilenya habitual.</p> <p>- Acabo de parlar amb don Fernando de los Ríos - em contesta -. Està radiant. Diu que abans de dos anys la República serà implantada a Espanya d'una manera indefectible.</p> <p>- És profeta don Fernando?</p> <p>- En aquest país, gairebé tothom ho és.</p> <p>Vaig al ministeri d'Hisenda. Em poso en contacte amb l'entourage del senyor Joan Ventosa, ministre del ram. Cap nerviositat. Tothom està perfectament tranquil. Pregunto. Respostes vagues. Pregunto més. Em faig pesat. Tinc la sensació que hi ha qui ho sap tot i que la consigna és de conservar el secret. A la fi, puc arribar a la mateixa mata de la informació" (Pla, 1974: 35-36).</p>
--	--

El text de 1974 sembla oferir una visió més personal i detallada dels esdeveniments, amb descripcions vívides dels personatges i els seus moviments. En canvi, el text de 1933 tendeix a ser més neutre i objectiu, centrant-se més en els esdeveniments en si mateixos que en les impressions del narrador.

Per exemple, Pla ofereix una visió personalitzada de la interacció amb el personatge d'Azcoaga, amb detalls específics sobre la seva resposta i la seva actitud davant dels esdeveniments. En canvi, en el text de 1933, com a exemple de neutralitat i objectivitat, defuig la descripció de la seva interacció amb el personatge d'Azcoaga centrant-se en els esdeveniments que tenen lloc sense donar tanta importància a les impressions personals del narrador o a les reaccions dels personatges individuals.

Sobre l'estil literari, el text de 1974 presenta un estil més elaborat i descriptiu, amb frases més llargues i detallades per descriure l'escena, oferint una visió més elaborada de la ubicació i dels elements presents. El text de 1933, tot i ser una descripció vividora, sembla ser més sintètic i directe en comparació amb el seu homòleg modern. Al 1933, tot i que la descripció és vital, les frases són més concises i sòbries, centrant-se principalment en l'acció i els esdeveniments sense tant detall descriptiu, així doncs, l'estil de Pla millora amb l'experiència, perquè la descripció passa a ser un dels elements claus de la seva escriptura.

En tots dos textos hi ha referències culturals i històriques, com ara mencions als símbols monàrquics que són destruïts i amagats, però en el text de 1974, ofereix més

detalls donant un context històric més ampli i enriquint la comprensió de les reaccions de la gent en aquell moment. En el text de 1933, com ja he esmentat, es limita més a la descripció dels esdeveniments immediats sense anar tan a fons.

En el fragment que hi ha a continuació, tot i que s'aborda la reacció de la gent davant de l'adveniment de la República, al 1933 no hi ha tanta menció detallada sobre la destrucció dels símbols monàrquics ni sobre altres aspectes culturals o històrics relacionats amb la transició política. La descripció se centra més en l'acció immediata dels esdeveniments sense proporcionar tanta informació contextual, potser això és degut a la delicada situació del moment polític i històric i de l'època dictatorial massa recent.

1933	1974
<p>Es una bandera republicana. La notícia corre com una exhalació i una riuada de gent surt dels cafès del carrer d'Alcalà a veure la bandera. La gent queda un moment bocabadada. Ningú no sap què fer. Què passa? Fins a les quatre la gent es manté perplexa i flotant. En això passa com un regueró de pòlvora entre la gent, la notícia que la bandera representa el que vol simbolitzar - això és que el poder ha caigut en mans del govern provisional. La perplexitat esdevé entusiasme i la gent es trasllada a la Cibeles a la Puerta del Sol. En això observo que la gent corre a destruir o a amagar els símbols monàrquics." (Pla, 1933: 23-24).</p>	<p>La bandera que puja pel pal és la bandera republicana. La notícia corre com una exhalació i una riuada de gent surt dels cafès i establiments dels voltants a veure la bandera. La notícia arriba de seguida a l'Hotel Palace, on, en aquell moment, em trobava parlant amb el meu vell amic Azcoaga, "maître d'hôtel" de la casa – personatge voluminós i alt, vestit amb un impressionant redingot, uns pantalons ratllats i sabates d'un enllustrament funerari. El "hall" de l'hotel queda buidat a l'acte. Proposo a Azcoaga de posar-se una americana i de venir amb mi a participar de l'espectacle. Contesta negativa. Em diu que per ell aquestes coses no tenen importància i que ell es deu a la casa. "La cada és la casa!", diu amb una severitat dogmàtica. Així surto de l'hotel i per la voravia del palau Esquilache, Castellana amunt, arribo a la cruïlla esmentada. Em trobo amb una gran quantitat de gent que mira la bandera hissada, més aviat bocabadada. Tinc la impressió que no tenen una idea gaire clara de la bandera republicana. La bandera es manté immòbil, perquè no fa vent i la tarda és clara i magnífica - primaveral. La banda morada – que, segons les meves lectures, prové dels "comuneros" de Castella – quedat ofegada per "rojo y gualda". Feia tants anys que vèiem l'altra! A Barcelona potser teníem, gràcies al lerroxisme, una idea més clara del símbol republicà. A Madrid, la cosa era més vaga. En una</p>

	<p>població de funcionaris, la bandera del sou sempre és la més generalment acceptada. A la cruïlla hi ha molta gent. El volum augmenta a cada moment que passa. Ningú no sap què fer. ¿On som? Fins a les quatre de la tarda, la gent es manté perplexa i flotant. En això, passa, com un regueró de pólvora en el formiguer humà, la notícia que la bandera de Correus representa el que vol simbolitzar - això és, que el poder ha caigut a mans del Govern provisional. De la perplexitat inicial hom passa, ràpidament, a l'entusiasme. Ha estat cosa d'un instant. Veig, constatat el fet, que la gran gentada té tendència a pujar carrer d'Alcalá amunt, devers la Puerta del Sol. La cosa està consumada. Perdut enmig del formiguer observo la rapidesa que el comerç posa a destruir i amagar els símbols monàrquics (Pla, 1974: 38-39).</p>
--	---

Continuant amb les diferències, al 1974, Pla utilitza un estil més elaborat, amb frases més llargues i un vocabulari més ric, com es pot veure en el següent passatge. Aquest estil més treballat, fa que el lector pugui tenir més detalls del que Pla està vivint, alhora que l'autor pren més distància, allunyant la seva opinió personal del que escriu, malgrat que l'escriptura més detallada del 1974 pugui suggerir justament el contrari. El text de 1933 també és expressiu i manifesta les mateixes idees sobre la societat madrilenya i la seva relació amb la monarquia, però el seu estil més directe i sense tants adjectius, prioritzant una narració més clara i concisa, dona com a resultat una lectura que t'endinsa de manera més profunda al que sent el narrador.

1933	1974
<p>“La frivolitat de Madrid, la insondabilitat del fons d'aquesta ciutat, el cretinisme de les classes que han tingut com a única raó d'existir el carnaval virolat de la monarquia, ha estat un fenomen gairebé tràgic” (Pla, 1933: 27).</p>	<p><i>La frivolitat de Madrid – que en les classes altes és tan copiada de la de París -, la insondabilitat d'aquesta ciutat, tan pobre i misera, el cretinisme de les classes que han tingut com a única raó d'existir el carnaval de la Monarquia, ha estat un fenomen realment extraordinari”</i> (Pla, 1974: 42).</p>

En el text de 1974, l'autor reflexiona sobre el significat profund de la caiguda de la monarquia i la seva observació sobre la reacció de les diferents classes socials, amb una

perspectiva més introspectiva. Pla raona sobre la caiguda de la monarquia, destacant la seva durada històrica i el seu significat profund per a la ciutat de Madrid. També observa les reaccions contrastants de les diferents classes socials davant d'aquest esdeveniment.

En canvi, el text de 1933 també té en consideració les repercussions de la caiguda de la monarquia, però de manera més directa i sense tanta elaboració en la seva anàlisi, destacant el col·lapse de les institucions i la reacció del poble. No hi ha tanta elaboració en l'anàlisi de les reaccions de les diferents classes socials com en el text de 1974.

1933	1974
<p>Una monarquia que durava quinze segles ha caigut com un pes mort que es desploma, minada per la base. No ha resistit res. Madrid, que ha tingut tants de segles per única raó d'existir, com aquell que diu, la monarquia, ha vist l'ensorrament de les institucions, la dramàtica desaparició dels seus símbols, amb la joia del poble desbordada i amb la indiferència gairebé absoluta de les classes altes (Pla, 1933: 26-27).</p>	<p>Una monarquia – que segons vaig sentir dir al cafè durava quinze segles – ha caigut com un pes mort, que es desploma, minada per tot arreu, per l'altura i per la base. No ha resistit res, i en aquest sentit la cosa és sensacional. Madrid, que ha tingut, durant tants de segles, per única raó d'existir, com aquell qui diu, la Monarquia, ha vist l'ensorrament de les institucions, la desaparició dels seus símbols, amb la joia del poble desbordada i amb la indiferència gairebé absoluta de les classes altes, i no diguem els funcionaris (Pla, 1974: 41-42).</p>

Pla també realitza canvis en el text, demostrant una diferència en la seva manera d'escriure, on ha madurat la seva escriptura, dominant la forma autobiogràfica del seu text. Com a exemples, tenim el sopar en el Ritz. A l'any 1974 utilitza una expressió més elaborada quan es refereix a la conversa sobre Begur i la seva propensió al lirisme.

1933	1974
<p>Sopo al Ritz amb el senyor Ventosa, a un menjador particular. A fora se senten els crits del desbordament popular. Parlem de Bagur, d'Aigua-Blava, del vedat de conills i dels gossos. Aprofito un moment de propensió al lirisme per fer una descripció emfàtica i exuberant del conill estofat (Pla, 1933: 32).</p>	<p>Sopo, al Ritz, amb el senyor Ventosa, al menjador general. Al menjador hi ha poca gent. A la taula del costat hi ha el coronel Benn, un americà simpàtic, que ha posat en marxa la Companyia Telefònica.</p> <ul style="list-style-type: none"> - El canvi de règim - sento que li diu el senyor Ventosa - donarà molta feina a la Companyia. <p>Míster Benn es posa a riure. Menja espàrrecs. En té un a la mà. Té un riure tan sacsejat que l'espàrrec li tremola a la mà. Mentrestant, arriben al menjador, una mica somorts, els crits del desbordament popular.</p>

	Mentre sopem parlem de Begur, d'Aiguablava, del vedat d'Aigua-xellida i les Falugues, i dediquem un record al nostre amic Florià Pi de sa Riera, que és tan intel·ligent i tan simpàtic. Aprofito un moment de propensió al lirisme casolà per a fer una descripció emfàtica i exuberant de l'estofat de conill de bosc. Aquests horripilants menjars de gran hotel m'exciten la imaginació culinària (Pla, 1974: 47).
--	--

Les diferències entre els dos textos també revelen com l'evolució temporal influeix en la percepció i la descripció dels mateixos fets, destacant les diferències en el llenguatge, les prioritats socials i les interpretacions polítiques i econòmiques. Tenim per exemple, la seva opinió sobre la vida social i costums, concretament sobre la utilització del bidet i de les relacions entre homes i dones, i també, sobre la modernització. L'any 1933 s'expressa de manera més directa posant al descobert cert escepticisme. En canvi, l'any 1974, el seu llenguatge més elaborat amaga aquest escepticisme, fent responsable al lector de la interpretació sobre els temes que tracta.

1933	1974
Les dones coneixen i practiquen el "bidet". Els esports estan a l'ordre del dia. Les relacions entre homes i dones són més lliures, més airejades, més allunyades dels jocs florals sexuals. Es clar que ací, com a totes les ciutats del sud, s'ha de fer a la modernitat la part que té de mimetisme extern i superficial. Però el cert és que a Madrid tot vol ésser modern i americà (Pla, 1933: 48-49).	El sexe femení il·lustrat - il·lustrat!- coneix i practica el bidet. Un dia vaig sentir a dir l'esposa d'un ex-governador civil que deia a una altra senyora: "Sí, sí, en casa tenemos cuarto de baño, ¡y a mucha honra!". Les relacions entre homes i dones semblen més lliures, més airejades, menys tocades de cursileria. És clar que a Madrid, com a totes les ciutats del sud, s'ha de fer la part que té de mimetisme extern i superficial. Però el cert és que tot vol ésser modern i, si no nord-americà, almenys europeu (Pla, 1974: 60-61).

Posant un altre exemple d'evolució en l'escriptura de Josep Pla, l'any 1933, l'autor presenta una anècdota sobre Ortega i Gasset i el rei Alfons XIII, on es destaca la relació tensa entre la filosofia acadèmica i la monarquia. El to és formal i es narra amb una certa distància, reflectint l'ambient social i polític de l'època. L'anècdota acaba amb uns versos humorístics dedicats a Ortega i Gasset, que responen a una altra "quinteta" satírica. En canvi, l'any 1974, el text manté l'anècdota original però amb més context i detalls

addicionals sobre la vida social i les tensions filosòfiques de Madrid. Hi ha una major elaboració en les descripcions i en la reflexió sobre la influència d'Ortega i Gasset en la societat. També s'inclou una conversa amb Eugeni d'Ors, afegint un toc més personal i detallat.

1933	1974
<p>Avui Ortega està radiant i és molt envejat. A Madrid es perdona tot menys la prosperitat dels altres. Sobre Ortega circulen en aquest moment els següents versos:</p> <p>“Ortega, la vida es dura y exige inventos geniales; tu has puesto la razón pura por cifra, en la cerradura de tu caja de caudales.”</p> <p>Quan aquesta quinteta arribà a la tertúlia d'Ortega de la “Revista de Occidente”, hom cregué convenient contestar-la. La contestació fou com segueix:</p> <p>“Esta quintilla tan mala proviene, si bien se mira, mas que de Pérez de Ayala que en esto a Carulla imita, de Eugenio d’Ors y Rovira.”</p> <p>En aquests últims versos es fa una al·lusió al famós Carulla, autor immortal de la “Biblia en verso”. Aquest llibre, la “Biblia en verso”, està totalment esgotat i és introbable. Carulla, posà en el seu llibre una quarteta immortal, d’una profunditat humorística eterna. Es aquella que fa:</p> <p>“Nuestro señor Jesucristo nació en un pesebre. Donde menos se piensa salta la liebre... (Pla, 1933: 62-63).</p>	<p>L'enveja sol anar molt lligada amb les persones de les quals diu la gent que tenen sensibilitat. I així, davant l'Ortega espumós d'avui dia, s'ha ressuscitat aquest epigrama:</p> <p>“Ortega, la vida es dura y exige inventos geniales; tú has puesto la razón pura por cifra en la cerradura de tu caja de caudales.”</p> <p>Quan aquesta quinteta, ressuscitada, arribà a la tertúlia d'Ortega a la “Revista de Occidente”, hom cregué convenient de contestar-la. La contestació fou:</p> <p>“Esta quintilla tan mala proviene, si bien se mira, más que de Pérez de Ayala, que en esto, a Carulla imita de Eugenio d’Ors y Rovira.”</p> <p>Ahir vaig trobar, a l'antesala de la direcció de «El Debate», don Eugenio d'Ors. Gras, ventripotent, considerable, em saludà cordialment.</p> <p>- Señor Pla-em digué parlant en castellà, tengo mucho gusto en saludarle. ¡Tantos años sin verle! (To declamatori, sentimental sempre artístic.) No le he visto desde que usted votó por mí, cuando me echaron de la Mancomunidad. ¡Qué años aquéllos!</p> <p>Y usted, ¿cómo se encuentra?</p> <p>- Jo bé, i vostè?</p> <p>- Voy navegando: ¡escribiendo siempre! Toda mi obra está en “La Veu de Catalunya”. La estoy repitiendo y además hago algún refrito. A los intelectuales de aquí les gusta indudablemente. Es para este país una cosa tan nueva...</p>

Una pausa. Després em diu:

- Sin duda, ¿sabe usted que se declaró la República?

- Sí señor, més o menys...

- Desearía hacerle una profecía...

- Els filòsofs s'haurien d'abstenir de fer profecies..

- Algunos las hicieron..

- Sens dubte els pre-socràtics...

- Esto es lo que yo decía en la Escuela Normal de Cataluña, a la que asistió usted como alumno...

Profecías, las hizo Fichte. He cambiado de criterio; los filósofos han de hacer profecías. Le voy a hacer dos profecías. Si la República es de derechas se mantendrá. Si la República es orteguiana, si la republiqueta es catalana, como tiene todo el aire de ser, se hundirá fatalmente...

- Però això, senyor D'Ors, no és cap profecia. És el que a Madrid en diuen un "camelo"...

- Los camelos de Madrid son muy importantes. Son la vida del país.

- Ara escriu a "El Debate", senyor D'Ors?

- Sí señor, en "El Debate". Tengo una clientela católico-progresista.

- Però "El Debate" és un diari republicà...

- La Iglesia, nuestra madre la Iglesia, señor Pla, ¡se ha equivocado tantas veces!

El to declamatori, entre sentimental, enganxós, artístic i cínic, féu que li allargués la mà per acomiadar-nos. I així ho férem.

En un dels versos que hem reproduït hi ha una al·lusió al famós Carulla, autor immortal de la «Biblia en verso». Carulla, pel cognom, devia ésser català. El seu llibre, la «Biblia en verso», està totalment esgotat i és difícil de trobar. Carulla posà, en el seu llibre, una quarteta immortal d'una gran profunditat humorística. És aquella que fa:

"Nuestro señor Jesucristo
nació en un pesebre.

¡Donde menos se piensa,
salta la liebre!..."

(Pla, 1974: 68-70).

En definitiva, el text de 1974 presenta una evolució significativa en comparació amb el de 1933. Es nota una major elaboració en les descripcions, una reflexió més profunda sobre les figures històriques i una contextualització més rica dels esdeveniments narrats. L'estil esdevé més personal i detallat, oferint una visió més completa i matisada de les anècdotes i reflexions polítiques i socials. La comparació entre els textos de 1933 i 1974 il·lustra com els esdeveniments històrics poden ser narrats de maneres molt diferents segons el context temporal i social. El text de 1933 se centra més en la descripció directa dels esdeveniments, mentre que el text de 1974 ofereix una perspectiva més reflexiva i crítica, amb un llenguatge més modern i accessible. Aquest canvi reflecteix tant l'evolució del llenguatge com la manera com es perceben i es relaten els esdeveniments històrics amb el pas del temps.

7. Conclusions

En aquest treball final de grau s'ha dut a terme una anàlisi comparativa dels textos de Josep Pla sobre *Madrid. L'adveniment de la República*, centrant-se en les edicions de 1933 i 1974. Mitjançant aquesta comparació, s'ha explorat com l'evolució temporal influeix en la percepció i la descripció dels esdeveniments, així com en l'estil literari i les reflexions de l'autor.

En primer lloc, s'ha destacat com els dos textos comparteixen una estructura similar, però presenten diferències significatives en l'estil i el llenguatge. El text de 1933 mostra un estil més formal i elaborat, mentre que el de 1974 és més col·loquial i directe, reflectint els canvis en la manera d'escriure al llarg del temps.

A més, s'ha examinat com l'evolució de la perspectiva de Pla sobre Madrid i els esdeveniments històrics es reflecteix en els textos. El de 1933 presenta una visió més fresca i immediata, amb una crítica més directa, mentre que el de 1974 mostra una evolució personal i professional en la manera de veure la ciutat i la seva gent. El text de 1933 utilitza un estil més formal i elaborat, propi de l'època, i la prosa és més directa i concisa, sense tantes floritures descriptives. Això reflecteix les impressions immediates de Pla com a jove escriptor en aquell moment. El text de 1974 mostra una evolució en la perspectiva de Pla, amb una avaluació més madura i retrospectiva dels esdeveniments. Aquesta edició inclou reflexions més profundes i una acceptació resignada de la realitat de Madrid. Pla, a més, hi utilitza un estil més elaborat i descriptiu, amb frases més

llargues i riques en detalls, demostrant un domini més gran de la narrativa autobiogràfica i una capacitat de reflexió més complexa. L'edició de 1974 inclou més referències culturals i històriques, oferint una contextualització més rica dels esdeveniments narrats. Això suggereix una perspectiva més informada i madura de Pla. Així doncs, s'ha analitzat la diferència en l'estil literari, amb el text de 1974 utilitzant frases més llargues i detallades, mentre que el de 1933 és més concís i directe. Així mateix, s'ha destacat com el text de 1974 ofereix una visió més personal i detallada dels esdeveniments, mentre que el de 1933 és més neutre i objectiu.

Aquestes diferències entre les dues edicions proporcionen una visió completa i detallada de com els canvis temporals afecten la percepció i la representació dels esdeveniments històrics en la literatura. A través de l'anàlisi comparativa dels textos de Josep Pla, s'ha mostrat com l'evolució de l'autor i del context social influeixen en la manera com es narren i interpreten els esdeveniments, enriquint així la comprensió de la història i la literatura de l'època.

Així mateix, entrant dins de la construcció de la definició de l'autobiografia, dins de l'obra Madrid. L'adveniment de la República, s'evidencia una perspectiva que considera diversos matisos de l'autobiografia, el pacte autobiogràfic i l'autobiografia de ficció, que proporciona una comprensió enriquidora de l'obra literària de Josep Pla. Per una banda s'observa com Pla utilitza elements autobiogràfics en els seus escrits sobre Madrid, especialment en la segona edició de 1974, on la narració pren una dimensió més introspectiva i reflexiva. Aquesta transició s'ajusta a la noció de "pacte autobiogràfic" segons Philippe Lejeune, on l'autor estableix una relació implícita amb el lector sobre la veracitat dels esdeveniments narrats. Pla sembla comprometre's amb aquest pacte, oferint una visió personal i subjectiva de Madrid i els seus habitants. D'altra banda, la presència d'elements ficticis o embelliments en la narrativa de Pla, sobretot en la primera edició de 1933, ens fa reflexionar sobre la naturalesa de l'autobiografia de ficció, com planteja Paul de Man. Pla pot ser considerat com un autor que, tot i basar-se en les seves experiències i impressions personals, recorre a la ficció i a la creació literària per construir la seva narrativa sobre Madrid. Això posa en qüestió la frontera entre la realitat i la ficció en els seus escrits autobiogràfics.

En conclusió, l'obra de Josep Pla sobre Madrid ens ofereix un cas interessant per explorar les complexitats de l'autobiografia i el pacte autobiogràfic en la literatura. La seva capacitat per combinar elements autobiogràfics amb la ficció ens convida a reflexionar sobre les relacions entre la veritat i la invenció en la narrativa personal, enriquint així el

nostre enteniment de la seva obra i de la naturalesa de l'autobiografia com a gènere literari.

9. Bibliografia

- Borràs, Javier (2018). *Quina era la ideologia de Josep Pla?*. Públlic. A: <https://www.publico.es/public/quina-ideologia-josep-pla.html>
- Bou, Enric (1993). *Papers privats. Assaig sobre les formes literàries autobiogràfiques*. Barcelona. Edicions 62.
- Fuster, Joan (1983). «Notes per a una introducció a l'estudi de Josep Pla». Dins: Pla, Josep. *El quadern gris*. Barcelona: Destino, p. 11-79.
- Loureiro, Ángel (1991). *Problemas teóricos de la autobiografía*. Dins: DD.AA. *La autobiografía y sus problemas teóricos. Estudios e investigación documental*. Anthropos, núm. 29, Barcelona, 1991, p. 2-8.
- Man, Paul de. (1991). *La autobiografía como desfiguración*. Dins: DD.AA. *La autobiografía y sus problemas teóricos. Estudios e investigación documental*. Anthropos, Anthropos, núm. 29, Barcelona, 1991, p. 113-118.
- Pla, Xavier (1997). *Josep Pla. Ficció autobiogràfica i veritat literària*. Barcelona: Quaderns Crema.
- Pla, Xavier (2024). *Un cor furtiu. Vida de Josep Pla*. Barcelona. Destino.
- Resina, Joan Ramon (2020). *Josep Pla, un liberal sui generis. La maleta de Portbou*. Trobat a: <https://lamaletadeportbou.com/articulos/josep-pla-un-liberal-sui-generis/>
- Tornero, Angélica. (2020). *La autobiografía: condiciones formales y configuración temporal*. México: Universidad Autónoma del Estado de Morelos.
- Velásquez, Edgar (2020). *Aspectos teóricos de la autobiografía*. Dins: DD.AA. *La autobiografía y sus problemas teóricos. Estudios e investigación documental*. Bogotá: Ediciones Anthropos.